

Сергій ШЕСТРИКОВ

здобувач вищої освіти 3 курсу ОС «бакалавр»

спеціальності 015 «Професійна освіта»

Науковий керівник: ЛЯСКА Оксана Петрівна

канд. психол. наук, доцент кафедри права,

професійної та соціально-гуманітарної освіти,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

м. Кам'янець-Подільський

ЕКОЛОГІЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОПТИМАЛЬНА УМОВА ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У кінці минулого століття в організації освітнього процесу розпочав реалізовуватися перехід від суб'єкт-об'єктного підходу, коли студент виступав об'єктом впливу, до суб'єкт-суб'єктного, для якого характерно ставлення до студента як до активного суб'єкта навчання [1]. У першому випадку викладач реалізує навчальний процес через директивні методи, сам їх обираючи. Розвиток другого підходу продовжує розвиватися і сьогодні. Він передбачає самоорганізацію студента щодо формування компетенцій для подальшої професійної діяльності. У нових умовах викладач стає елементом системи саморегуляції студента з власного професійного розвитку.

Вчені та практики все більше зусиль зосереджують навколо проблем, що стосуються розробки практичних аспектів трансформації системи вищої освіти до такої форми, яка буде задовільняти потреби сучасного суспільства. При цьому особистісна орієнтованість стає осередком розгляду проблеми. Посилена увага приділяється питанням самонавчання, відповідальності за результати власної діяльності, саморегуляції та самоорганізації [2]. Основним способом взаємодії у вищій школі залишається педагогічне спілкування, яке реалізує комунікативну, перцептивну та інтерактивну функції, використовуючи всю сукупність вербальних, образотворчих, символічних та кінетичних засобів. Функціонально – це контактна (дистантна), інформаційна, спонукальна, координаційна взаємодія, яка встановлює відносини всіх суб'єктів навчального процесу [3], основою якої є довіра. Саме через довіру відбувається ефективна

взаємодія, обмін знаннями та досвідом, формування психологічного добробуту людини у суспільстві[4].

Першими дослідниками в галузі вивчення довіри у зарубіжній соціальній психології були С. Джуард та П. Ласько, які розпочали роботу в цьому напрямку наприкінці в середині минулого століття. Вони досліджували довіру з погляду саморозкриття внутрішнього "Я". Концепція саморозкриття (self-disclosure) розвивається у працях гуманістів К. Роджерса, А. Маслоу та С. Джуард [5]. У рамках інтеракціонізму довіра виступає фундаментом взаємин людей і, як наслідок, ефективності роботи в професійних групах.

На пострадянському просторі довіра тривалий час не була предметом самостійного аналізу та вивчалася у контексті проблеми навіювання. Вперше довіру як самостійне соціально-психологічне явище проаналізовано Т. П. Скрипкіною [6]. Велике практичне значення мають дослідження феноменів довіри та недовіри А. Б. Купрейченко та його послідовників [4].

Проблему довіри та довірчих відносин у контексті освітнього процесу висвітлюють у своїх роботах І. Ф. Аметов, В. А. Дрофєєв, Р. Ю. Кондрашова, Л. Скрябіна та ін. У своїх дослідженнях автори розглядають особливості прояву довіри у системі "вчитель-учень" за різних стилів педагогічного керівництва; умови, що забезпечують довірчі відносини між педагогом та учнем тощо. [1]. Результати дослідження феномену довіри у ментальних репрезентаціях студентів технічного університету представлені у роботі Кононець Н. О. [8]. Ідеї екологічності трансформацій освіти у своїх роботах розкриває професор Лушин П. В. [7, 9, 10]. Автор підкреслює природність переходу професійної підготовки на пріоритет самостійної діяльності студентів, при цьому педагогічна діяльність перетворюється в педагогічний супровід самостійної навчальної активності студентів або так званої навчальної стратегії (learning path) студента. У цьому напрямі П.В. Лушин розкриває сутність діяльності викладача – сприяти особистісному розвитку студента, який самостійно рухається у освітньому середовищі через спілкування і підтримку педагогів.

У процесі гуманізації та особистісної орієнтованості освіти функція викладача університету трансформується в педагогічну допомогу особистості студента зі збереженням його ідентичності, внутрішнього здоров'я та зовнішніх поведінкових проявів. Такий підхід збереження екоздоров'я людини називають екофасилітативним.

Особистість в екофасилітативному підході розглядається як відкрита динамічна система, що самоорганізується і саморозвивається. На відміну від екологічного екопсихологічного ставлення полягає у збереженні особистості. Трансформується психологічний зміст екології як науки і на сьогодні він полягає в тому, щоб навчити людину дбайливо ставитися не тільки до навколишнього, природи, а й до свого внутрішнього психічного світу [7]. Саме тому основними принципами реалізації екофасилітації як засобу психологічної допомоги у педагогічній взаємодії є принципи екологічної взаємодії, які сформульовані в Кодексі екологічності [10].

У психолого-педагогічному спрямуванні принцип екологічності реалізується в рамках екосистемного або екофасилітативного підходу, де особистість з усіма її зв'язками є відкритою екосистемою пов'язаних і взаємно обумовлених елементів, що самоорганізуються і саморозвиваються [7, с. 69]. Ці принципи є основою побудови сприятливого для його учасників освітнього простору. Такому простору властиво:

1) студент – відкрита система, яка постійно взаємодіє з можливостями інших систем; супровід викладача – частина його власної програми саморозвитку;

2) студент є суб'єктом: професійна діяльність викладача здійснюється у безпосередній взаємодії зі студентом;

3) студент має можливості для ефективного навчання та розвитку;

4) "викладач-студент" – єдина, відкрита динамічна система; у них одна мета - розвиток професійних компетенцій один одного;

5) викладач зорієнтований на взаєморозуміння зі студентом: кожен з них коригує та узгоджує свою позицію;

б) невід'ємною умовою екологічної взаємодії є довіра до себе та до іншого як до частини системи.

Враховуючи вищезазначене, побудова довірливих взаємин між викладачем та студентом є обов'язковою вхідною умовою організації сприятливого освітнього середовища для досягнення основної мети системи вищої освіти – забезпечення якісної підготовки фахівців. Питання встановлення довірчих відносин є актуальним, якщо йдеться про екологічність освітнього середовища, оскільки довіра передбачає високий ступінь розподілу відповідальності у процесі навчання, наявність психологічного комфорту, позитивної установки студента щодо освітньої організації та педагогічного колективу, гармонійність та органічність відносин суб'єктів освітнього процесу. З другого боку, створення екологічного освітнього середовища сприяє створенню оптимальних соціальних умов для потенційного розкриття суб'єктів навчання та формування їх взаємної довіри, а також переходу довіри на рівень внутрішньої освіти. Це, в свою чергу, призводить до підвищення ефективності сумісної взаємодії. Саме тому, екологічна взаємодія, що базується на прийнятті профіциту іншої людини, є умовою, важливим елементом психологічного механізму розвитку довіри до себе та до інших.

Список використаних джерел:

1. Юрченко О. В. Роль і місце довіри у взаємодії між студентом і викладачем технічного університету. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Ч., Вип. 82, Т. II, 2010. С. 299–303.

2. Lashko O., Velychko O. Study Of Social Trust Among The Students Of Higher Education Institutions. *International Scientific Conference "Engineering. Echologies. Education. Security"* : Proceedings. Veliko Tarnovo, Bulgaria, 01-03 June 2016. P. 54–5.

3. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов. М.: Логос, 2001. 384 с.

4. Купрейченко А. Б. Психология доверия и недоверия. Москва: Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. 571 с.

5. Юрченко О. В. Взаємозв'язок рівня довіри та локусу контролю студентів технічного ВНЗ. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Ч., Вип. 103, Т. 2, 2012. С. 204–208.
6. Скрипкина Т. П. Психология доверия: учебное пособие. Москва: Изд. центр «Академия», 2000. 264 с.
7. Лушин П. В. Экологичная помощь личности в переходный период: экофасилитация: монография. Киев, 2013. 26 с. (Серия “Живая книга” ; Т. 2).
8. Кононець М. О. Феномен довіри в ментальних репрезентаціях студентів технічного університету. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка* : збірник наукових праць. 2015. № 3 (45). С. 77–85.
9. Lushyn, Pavel. Some Reflections on the Ecology of Pedagogical Space. *Thinking*. 2003. Vol.16 (3). P.4–11.
10. Лушин П. В. Два виміри принципу «не нашкодь» та Кодекс екологічності. *Практична психологія в системі вищої школи*: монографія. За ред. Т. В. Бушуєвой, С. О. Ставицької. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. С. 38–53.